



EXAMENSARBETE

Våren 2012

Sektionen för hälsa och samhälle
Kriminologi

Olaga förföljelse

- Ett socialt problem?

Författare

Malin Bodell

Elin Tegelberg

Suzan Al Shannag

Handledare

Anna Rypi

Examinator

Joakim Thelander

Abstract

Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer med jurister, poliser och kvinnojoursaktiva för att utreda och analysera fenomenet olaga förföljelse. De åsikter som framkom i intervjuerna har tolkats och analyserats utifrån den symboliska interaktionismen samt från Beckers (1997) begrepp outsiders och moraliska entreprenörer. Olaga förföljelse innehåller flera brottsrubriceringar, definitionen av olaga förföljelse är när en gärningsperson begår systematiska och upprepade handlingar mot en ett offer. Offret i sin tur upplever kontakten som oönskad, negativ och kränkande. Lagen är nystiftad och ger begränsad uppfattning om huruvida det är ett socialt problem. Åsikterna gällande detta är delad. Dels ses det som ett problem på individnivå medan andra anser att det ska klassas som ett socialt problem. Kriminaliseringen har enligt respondenterna skett till följd av att det fanns krav, från rättsväsendet, polis och kvinnojoursaktiva, på högre straffskala och ökat stöd för offren. Den definitionsprocess som konstruerar ett socialt problem anses, av två av respondenterna, många gånger startas i medier.

Nyckelord

Socialt problem, olaga förföljelse, kriminalisering

Innehållsförteckning

Abstract	1
Nyckelord	1
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Begreppsdefinition	7
1.4 Definition av olaga förföljelse.....	7
1.5 Definitionsprocess och socialt problem	9
1.6 Avgränsning	10
2. Lagen om olaga förföljelse	10
3. Tidigare forskning	11
3.1 Studier om olaga förföljelse	11
4. Teori	14
4.1 Vad innebär den symboliska interaktionismen?	14
Social interaktion	14
Signifikanta andra	15
Den symboliska interaktionismen och sociala problem	15
4.2 Varför symbolisk interaktionsim i studien i studien?	16
4.3 Outsiders och moraliska entreprenörer	16
4.4 Varför outsiders och moraliska entreprenörer i studien?	17
5. Metod	18
5.1 Urval och bortfall	18
5.2 Val av metod.....	18
5.3 Intervjuguide	19
5.4 Semistrukturerade intervjuer	19
5.5 Personliga intervjuer	19
5.6 Fördelar med intervjustudier	20
5.7 Metodkritik.....	20
5.8 Etiska aspekter.....	20
6. Resultat och analys	22
6.1 Hur går konstruktionen av ett socialt problem till?	22
Medias roll	22
Lagstiftning.....	23

6.2 Olaga förföljelse enligt poliser, jurister och kvinnojoursaktiva.....	23
Juridiskt perspektiv	23
Skapa högre straffvärden	24
Moraliska entreprenörer	25
6.3 Tolkningar av olaga förföljelse och gränsdragningar	26
Olaga förföljelse	26
7. Slutsats/Avslutande diskussion.....	30
7.1 Slutord	33
8. Sammanfattning	34
9. Referenser	36
9.1 Elektroniska källor	36
9.2 Tryckta källor	36
10. Bilagor	38
10.1 Bilaga 1: Intervju med polis	38
10.2 Bilaga 2: Intervju med kvinnojour	39
10.3 Bilaga 3: Intervju med jurist	40

1. Inledning

Intresset för olaga förföljelse växte fram efter att ha sett en Amerikansk dokumentär vid namn ”Stalking”. Dokumentären väckte många frågor om hur det definieras i Sverige och varför Sverige lagstiftat emot olaga förföljelse först 2011, då det i flera andra länder har funnits en lagstiftning emot detta i många år. Då det tidigare fanns en liknande lag mot just förföljelse så uppstår frågor angående vad som är skillnaden mellan lagarna eller, om det bara skapats ett nytt begrepp för samma typ av brott och med samma straff. Stalking är den internationella benämningen av olaga förföljelse. Vi har i uppsatsen valt att använda begreppet olaga förföljelsen eftersom det är det begrepp som det svenska rättssystemet använder sig av.

Olaga förföljelse är ett fenomen som tidigare inte uppmärksammats mycket, men som uppmärksammas allt mer i dagens samhälle. Under det senaste seklet har begreppet olaga förföljelse kommit att symbolisera en ny typ av brott i Sverige, samt ett nytt sätt att kategorisera ett destruktivt beteendemönster. Om olaga förföljelse kan ses som ett socialt problem samt varför kriminaliseringen av detta skedde så sent och hur konstruktionen av ett socialt problem går till, är de funderingarna som vi ska försöka besvara med denna studie.

Vi anser att det vore av stort intresse att studera vilken typ av kunskap det svenska rättssystemet har om fenomenet och huruvida man kan klassa det som ett socialt problem. Har rättssystemet kunskapen att hantera detta fenomen, eller har kriminaliseringen skett enbart för att det fanns krav från polis, jurister och politiker? Det vill säga vem gynnas av denna kriminalisering då det sedan tidigare finns lagar som kan anses täcka dessa brott som nu är inbakade i olaga förföljelse.

1.1. Bakgrund

Olaga förföljelse är ett fenomen som uppmärksammas allt oftare i dagens samhälle. Olaga förföljelse har tidigare mest ansetts drabba kända individer, men det har uppmärksammats hur ”vanliga Svenssons” även drabbas. Under det senaste seklet har begreppet olaga förföljelse kommit att symbolisera en ny typ av brott, samt ett nytt sätt att kategorisera ett destruktivt beteendemönster. Givet den relativt nya lagstiftningen och kriminaliseringen av fenomenet olaga förföljelse, har forskningen inom området den senaste tiden gått från att endast representeras av en handfull studier, till att hundratals rapporter och vetenskapliga artiklar publicerats. Dock finns det fortfarande brist på forskning i Sverige då majoriteten av forskningen handlar om andra länder (Spitzberg 2002:261). Trots detta finns det ett uppenbart behov av mer kunskap rörande denna typ av förföljelse, för att på så sätt få en bättre och mer övergripande bild över vad olaga förföljelse är, hur det ska bearbetas och hur det kan förebyggas och motverkas.

1.2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att analysera och utreda fenomenet olaga förföljelse, i relation till den nya lagen som stiftats i relation till fenomenet. Vidare är syftet att få en bild av hur omfattande olaga förföljelse anses vara i Sverige och vad det finns för kunskap om det inom rättsväsendet och hos polis. Avsikten är att skapa en bättre förståelse om denna typ av förföljelse.

Följande frågeställningar har legat till grund för skrivandet av uppsatsen:

1. Vad är olaga förföljelse enligt poliser, jurister och kvinnojouraktiva samt kriminologisk forskning? Hur beskriver de fenomenet från sina olika perspektiv? Varför blev det en kriminalisering av olaga förföljelse år 2011?
2. Kan olaga förföljelse, som det är definierat idag, ses som ett socialt problem i Sverige?

1.3. Begreppsdefinition

Olaga förföljelse - En gärningsperson begår upprepade brottsliga handlingar mot en och samma person (Polisen, 2012).

”Online stalking” – All förföljelse som utspelar sig på nätet (Dunkels 2009:14).

”Offline stalking” - All typ av förföljelse som utspelar sig utanför nätet, i den värld vi kan se och ta på, även kallat *i riktiga livet* eller *In Real Life* som förkortas till IRL (Dunkels 2009:14).

Socialt problem – Genom nivåer och faser konstrueras ett problem som sedan definieras och t.ex. lagstiftas emot (Andersson & Lundberg 2001:66).

Avvikare / ”outsiders” – Avvikare är något som skapas i samband med att regler och lagar införs. De som då bryter mot reglerna eller lagen ses automatiskt som avvikare (Outsiders) (Becker 1997:1).

Moraliska entreprenörer – Det finns två kategorier: de som skapar regler och lagar, och de som ser till att dessa lagar och regler följs (Becker 1997:152).

1.4. Definition av olaga förföljelse

Olaga förföljelse (stalking på engelska) är ett upprepat mönster av trakasserier, oönskad uppvaktning och hot som en individ utsätts för av en annan individ. Dock kan definitionen av termen ”upprepade mönster av trakasserier” skilja sig åt i olika begreppsbestämningarna, vilket utgör ett problem; hur många gånger behöver ett upprepat tillfälle ske för att det ska klassas som olaga förföljelse? Samtidigt är olaga förföljelse ett subjektivt koncept där definitionen klassificeras från exempelvis offrets reaktion (Brottsförebygganderådet, 2006). Definitionen av olaga förföljelse enligt polisen är att en gärningsperson begår upprepade brottsliga handlingar mot en annan individ. De brott som begås måste innehålla minst ett av de som ingår i lagen (misshandel, olaga tvång, olaga hot, hemfridsbrott eller olaga intrång, ofredande, sexuellt ofredande, skadegörelse eller försök till skadegörelse och överträdelse av kontaktförbud). Handlingen måste enligt polisen ha skett upprepade gånger, d v s minst två gånger (Polisen 2012).

Man kan förfölja någon (stalka) på olika sätt t.ex. genom telefonsamtal, skicka presenter, följa efter en individ eller göra sig skyldig till andra påträngande och oönskade beteenden (Meloy & Gothard 1995:258). Olaga förföljelse på internet kan beskrivas som förföljelser som äger rum med hjälp av högteknologisk och modern utrustning t.ex. mobiltelefoner och datorer (Roberts 2008:274). Olaga förföljelse på internet kan ses som ett av de nyaste fenomenen som uppkommit rörande just dessa typer av brott och forskningen jobbar nu för att se om olaga förföljelse på internet är bäst förklarad som en ny form av ett förföljelsebeteende, eller om det enbart är en förlängning av den olaga förföljelse som kan äga rum i verkliga livet (Roberts 2008:276).

I en studie av professorerna i psykologi Robert D'Ovidio och James Doyle (D'Ovidio & Doyle 2003:1) kan man läsa hur olaga förföljelse på internet i USA blivit ett allt större problem. Man använder sig av teknologi såsom E-mail, SMS, chatt på webbsidor för att trakassera och förfölja individer eller grupper. I USA:s alla 50 stater finns lagar som ska arbeta för att skydda offer till olaga förföljelse. En del av dessa lagar har funnits med länge och är så pass "breda" att de innehåller alla typer av olaga förföljelse medan andra är nyare och inte lika breda. Man har dock i vissa stater gjort lagar mot just olaga förföljelse på internet för att täcka den delen också.

Genom den anonymitet som en dator kan erbjuda förövaren, finner förföljaren nya vägar och sätt att förfölja sitt eller sina offer. Enligt kriminologen Wall (2001:13) kan internet uppfattas som ett "ansiktslöst medium" vilket gör det till ett perfekt användningsområde för den potentiella "stalkaren". Forskning kring olaga förföljelse på internet har påvisat att det finns en del skillnader mellan "online" och "offline" olaga förföljelse. Med andra ord kan individen som trakasserar sitt eller sina offer online, skilja sig åt från den individ som redan uppfattas som typiska "stalkers" av poliser, lagstiftare och tidigare forskare.

Den tydligaste skillnaden mellan "online" och "offline" olaga förföljelse är att förövaren, till skillnad från den typiska "stalkaren" i verkliga livet i de flesta av fallen, är okänd för offret (Bocij, 2003). Samtidigt tenderar olaga förföljelse på internet att ske under en kortare tidsperiod än olaga förföljelse i verkliga livet (Bocij, 2003).

1.5. Definitionsprocess och socialt problem

När ett fenomen blir etablerat och klassat som ett socialt problem går det igenom flera nivåer och processer. På en nivå ligger det en ideologisk politik, här framför man en förklaring av problemet och beskrivningar (Andersson & Lundberg 2001:66). Sedan har man mer riktade aktiviteter på av så kallad lobbykaraktär. D v s man lägger förslag på förändringar inom relevanta områden såsom rättspraxis, socialt arbete, boende, utbildning, vård, lagstiftning och behandling. Sista steget är att definiera problemet och införa de förändringar som anses kunna hantera, i detta fall olaga förföljelse. Detta är viktigt så att en individ som utsätts för t.ex. olaga förföljelse kan sätta ord på problemet. Extra viktigt är definitionen för de yrkesgrupper som arbetar med problemet (Andersson & Lundberg 2001:66). I detta fall gäller det polisen, kvinnojoursaktiva och rättsystemet. Vidare har man entreprenörer (se Beckers definition av moraliska entreprenörer) som verkställer regler och lagar och ser till att dessa hålls, dessa grupper är de som har information om ett problem (Politiker, polis, rättsväsendet, kvinnojoursaktiva) (Andersson & Lundberg 2001:68). Entreprenörerna blir ”ägare” av problemet, det är de som ska avgöra hur det ska lösas och med hjälp av vilka redskap. De avgör även vad som inte kan räknas som detta problem, d v s de kan säga att något inte fyller kriterierna för just det specifika problemet (Andersson & Lundberg 2001:70).

Handlingar ges olika betydelser inom olika sociala ramar, ett oönskat beteende kan kriminaliseras inom en ram, samtidigt som samma handling inte ges denna stämpel inom en annan ram. Den betydelse som ges till handlingarna är de data som vi har att arbeta med. Den utmaning som vi står inför är att följa handlingarnas öde genom de många olika betydelser som man kan ge den enskilda handlingen (Christie 2005:17). Enligt Christie så blir man mer beroende av myndighetspersoner i tider av kris. Här påpekar han att vissa sorters myndighetspersoner genom sina ingripanden ”producerar” kriminalitet; att mycket av det som polisen samt rättsväsendet har med att göra blir till kriminalitet och om det någon gång funnits en alternativ tolkning av dessa handlingar så kommer dessa att försvinna över tid. (Christie 2005: 20). Christie påpekar att det inte är förrän oönskade handlingar har genomgått en lång process som de kan klassas som kriminella. Han ser kriminaliteten som en metod som används för att klassificera oönskade handlingar, dock påpekar han att det enbart är en av många möjliga sätt (Christie 2005:22).

1.6. Avgränsning

Denna uppsats är till för att belysa fenomenet olaga förföljelse. Detta innebär att vi inte kommer att göra någon studie på offer och gärningsmän, d v s göra intervjuer med dessa, utan fokus ligger på att genom intervjuer ta reda på vilken uppfattning det finns om ämnet bland jurister, poliser och kvinnojouraktiva.

En anledning till att inte gå djupare in på offrets perspektiv är dels den etiska och praktiska problematiken kring att finna utsatta som vill ställa upp, men även problemet med att lagen som uppsatsen handlar om enbart varit i bruk sedan 1 oktober 2011. Andra länder och deras statistik kommer inte heller att tas upp då det inte är relevant för den svenska kriminaliseringen.

2. Lagen om olaga förföljelse

I Brottsbalken 4 kap 4 b§ beskrivs lagen om olaga förföljelse som trädde i kraft 1.a oktober år 2011.

Tidigare har den som utsatts för förföljelse, enbart kunnat anmäla varje enskilt brott som hot eller ofredande, numera har man samlat upprepade trakasserier under en benämning. Detta innebär att den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör led i upprepade kränkningar av personens integritet, kan dömas för olaga förföljelse i högst fyra år. Dessa brott är:

1. misshandel, försök till misshandel
1. olaga tvång
2. olaga hot
3. hemfridsbrott eller olaga intrång
4. ofredande
5. sexuellt ofredande
6. skadegörelse, försök till skadegörelse
7. åverkan
8. överträdelse av kontaktförbud (SFS1962:700)

3. Tidigare forskning

3.1. Studier om olaga förföljelse

Enligt Brottsförebygganderådets rapport rörande olaga förföljelse (Brottsförebygganderådet 2006:6), finns det två stora studier inom området, som övrig forskning allmänt utgår ifrån när det kommer till dessa typer av brott. Den första studien är en amerikansk studie från åren 1995-1996. Denna studie, som utfördes av National Institute of Justice Centers for Disease Control and Prevention, var den första i sitt slag om att belysa olaga förföljelsens omfattning och karaktär. Detta var en studie som byggde på telefonintervjuer med ett nationellt representativt urval av 8000 män och 8000 kvinnor i åldrarna 18 år och uppåt. I telefonintervjuerna frågades respondenterna ifall de mot deras vilja, mer än en gång hade blivit utsatta för oönskad förföljelse och kommunikation av en annan person. De som svarade ja på denna fråga, fick en följdfråga om de känt sig skrämda eller rädda för att utsättas för fysiskt våld vid tillfället. De individer som svarade ja även på denna fråga, definierades i studien som offer för olaga förföljelse. Resultaten visade att med denna definition hade fem procent (8 procent av kvinnorna och 2 procent av männen) av respondenterna någon gång i sitt liv blivit utsatta för olaga förföljelse. Studieresultaten visade även att om kravet rörande rädsla, om respondenterna exempelvis kände ett obehag och en rädsla över förföljelsen i sig och inte bara en ökad utsatthet för fysiskt våld, så ökade antalet utsatta. Med en vidare definition visade det sig att åtta procent (12 procent av kvinnorna och 4 procent av männen) hade utsatts för olaga förföljelse. I slutsatsen fördjupas resultaten kring de 5 procent som upplevt en rädsla för att utsättas för fysiskt våld och studien visade i att av majoritet av fallen var förövaren en man (87 procent), samt att i hög utsträckning var förövaren en partner eller en före detta partner till offret (59 procent i kvinnors fall, och 30 procent i mäns fall) (Tjaden & Thoennes 1998:2).

Den andra studien är en engelsk studie från 1998 som var utformad för att undersöka graden av olaga förföljelse i England och Wales (Budd & Mattinson 2000:7). I denna studie fick intervjuobjekten svara på frågor rörande olaga förföljelse och syftet var att samla in ett stort utbud av upplevelser och erfarenheter som i sin helhet skulle kunna betraktas som fall av olaga förföljelse. Studien visade att kvinnor löper dubbelt så stor risk som män att utsättas för olaga förföljelse (4 procent mot respektive 1,7 procent). Unga kvinnor sågs som en riskgrupp bland dem utsatta där 16,8 procent av kvinnor i åldern 16 till 19 år, samt 7,8 procent av kvinnor i åldern 20 till 24 år hade utsatts av någon form av oönskad förföljelse under det

senaste året. Majoriteten av fallen rörande olaga förföljelse involverade en gärningsman (70 procent) och i åtta fall utav tio (81 %) var förövaren en man. I 29 procent av fallen hade förövaren antingen haft, eller har en intim relation med offret (Budd & Mattison 2000:6).

En ytterligare internationell studie som har gjorts inom området olaga förföljelse är Emersons, Ferris och Gardners studie från 1998. Studien ämnar undersöka processen och upplevelserna kring olaga förföljelse genom personliga intervjuer, dels för att få klarhet i hur processen gällande olaga förföljelse uppkommer och utvecklas med tiden, men även för att verka som ett komplement till Tjadens och Thoennes (1998) tidigare forskningsresultat (Emerson, Ferris & Gardner 1998:291). Intervjuerna bestod i sin helhet av 41 respondenter som någon gång hade blivit förföljda, men ej nödvändigtvis inte sett på händelse som förföljelse och där med inte anmält händelsen eller vidtagit några andra rättsliga åtgärder. Respondenterna tillfrågades om detaljer kring den förföljelse de upplevt, hur de reagerade och hur händelsen har påverkat dem i efterhand (Emerson, Ferris & Gardner 1998:293). Baserat på den insamlade data samt tidigare forskning analyserar författarna olaga förföljelse utifrån ett socialt perspektiv där en obalans i en relationsdynamik står som förklaring till varför förföljelse uppstår och förekommer. Studien konkluderar att olaga förföljelse är ett väldigt komplext fenomen att förklara genom ett sociologiskt perspektiv, eftersom begreppet och handlingarna som möjligen skulle kunna förknippas med detta brott, har en specifik innebörd för varje enskild individ (Emerson, Ferris & Gardner 1998:311).

I juni 2005 fick Brottsförebygganderådet uppdrag av regeringen att ta fram ett kunskapsunderlag avseende olaga förföljelse. Syftet med arbetet var att få en bättre bild av hur vanligt det är att personer utsätts för olaga förföljelse och vad som kan göras för att förebygga och motverka denna typ av trakasserier. I uppdraget ingick det att beskriva företeelsen och dess omfattning, samt att lämna förslag på åtgärder för att hindra och upphäva effekten av förföljelse av detta slag (Brottsförebygganderådet 2006:6). I och med sitt uppdrag genomförde Brå en omfattande studie där drygt 4000 slumpmässigt utvalda personer mellan 18-79 år intervjuades per telefon. Resultaten som framkom visade att ca 9 procent av intervjuobjekten hade någon gång i livet blivit utsatta för upprepade trakasserier och förföljelse av en och samma person. Tre fjärdedelar av dessa utsatta var kvinnor vilket stöder tidigare insikter om att det är mestadels kvinnor som utsätts för olaga förföljelse.

I den svenska studien som genomfördes visas att två tredjedelar av dem drabbade, är bekant med gärningsmannen på ett eller annat sätt. I ca 25 procent av fallen blev offret utsatt av

antingen en dåvarande eller en tidigare partner, och i ca en fjärdedel av övriga fall rör det sig om att offret har någon typ av annan privat relation till förövaren. De svenska studierna visade även att ju närmre relationer var mellan förövaren och offret, desto värre blev trakasserierna. Detta kan bero på ett flertal anledningar, däribland att offret i fråga upplever situationen som än mer hotfull och skrämmande då det kommer till att bli trakasserad av någon i sin närhet. Enligt Belfrage och Strand (Belfrage & Strand 2009:4) kan tidigare forskning inom området ”olaga förföljelse” delas in i tre olika huvudgrupper: Studier kring problemets storlek, studier av förövare och intagna vid institutioner, samt studier av polisanmälningar i fall av olaga förföljelse. Dock är det svårt att exakt jämföra rapporters forskningsresultat gentemot varandra. Detta beror enligt Brottsförebygganderådet (2006:29) på att urvalet skiljer sig sinsemellan, samt att sättet att formulera frågorna (angående vad den svarande har upplevt) i många fall inte är identiska med varandra. Sammanfattningsvis är de svenska resultaten lika de som är rapporterade i tidigare studier.

4. Teori

Vi har valt att använda oss av den symboliska interaktionismen samt socialkonstruktivismen i denna studie.

4.1. Vad innebär den symboliska interaktionismen?

Grundaren till den symboliska interaktionismen är George Herbert Mead. Han anser att en människa skapar sin identitet genom att interagera med sin omgivning, detta sker med hjälp av individernas språk som genom deras symboler (Trost & Levin 2010:12).

Enligt Sarnecki (2009) så är de reaktioner som personen får från samhället när det gäller de brottsliga handlingar som den genomför, blir väldigt viktiga för den självbild som personen har (Sarnecki 2009:210).

Den symboliska interaktionismen vilar enligt den Amerikanska sociologen Herbert George Blumer på tre enkla premisser:

1. Människor agerar genom att se vilken mening olika ”objekt” har för dem. Dessa objekt kan vara så enkla som en stol eller ett träd, till mer komplexa som andra människor. Det kan även innebära hur man agerar mot olika institutioner så som skolan och regeringen. Man kan även räkna in situationer som en individ stöter på i sitt vardagliga liv.
2. Meningen av dessa saker härrör från de sociala interaktioner som man har med sina medmänniskor.
3. Dessa meningar behandlas och modifieras genom en tolkningsprocess (Blumer 1986:2)

Social interaktion

Basen i den symboliska interaktionismens tankar om grupplivet innebär att man anpassar sig till de handlingar som utförs av de andra medlemmarna i gruppen. Man gör samtidigt sin egen tolkning eller definition av hur de andra personerna beter sig, istället för att enbart reagera på vad andra gör. Responsen är inte gjord direkt till händelserna, utan den är baserad på vilken mening personen tillskriver den händelsen (Blumer 1986:79).

Joel M Charon (1992) menar att de handlingar vi utför eller det beteende vi har i själva verket är symboler som har betydelser i sociala sammanhang. När en människa utför en handling är det många gånger ett försök att skicka signaler till andra människor, att interagera eller kommunicera med dem. Genom att tala med andra eller genom att utföra andra slags handlingar så har vi för avsikt att tala om för andra människor till exempel vad vi vill, kan, tror, känner och vad vi har för avsikter med den aktuella handlingen (Charon, J M 1992:45).

Enligt Trost och Levin så är det sociala interaktionen av stor betydelse för den symboliska interaktionismen. De menar att samhället består av människor som interagerar med varandra, de är gruppvarer. Varje enskild människa interagerar även med sig själv på olika plan, detta genom att tala med sig själv, alltså genom att tänka, vilket sker både medvetet samt omedvetet (Trost & Levin 2010: 105). Enligt Blumer kan man förstå samvaro samt dess processer genom den sociala interaktionen som sker (Blumer 1986:7).

Signifikanta andra

Charon (1992) skriver om signifikanta andra, detta förklarar han så att genom att lyssna på vad människor som har en stor betydelse i våra liv tror om oss, så förändrar vi oss själva. Att ljuga medvetet för sig själv medför att lögnen successivt förvandlas till en sanning. Om man ser till människor som har begått kriminalitet så kan man genom denna process se hur en gärningsperson kan se sig som oskyldig även fast det är tydligt att han begått brottet. Om gärningspersonens signifikanta andra ser personen som oskyldig, så bidrar det till att även gärningspersonen kan få denna uppfattning, för denne litar fullt på de signifikanta andra, och deras bild av verkligheten blir hans egen. Genom att neka till skyldighet så kommer det tids nog bli alltmer irrelevant om han genomfört handlingen eller ej (Charon 1992:79).

Den symboliska interaktionismen och sociala problem

Blumer (1971) menar att det finns ett stort antal missförhållanden i samhället, men endast vissa får status som sociala problem. Ett socialt problem existerar inte i ett samhälle om den inte är erkänd av det samhället att existera. När ett samhälle inte uppfattar problemet som ett socialt problem kan man enligt Blumer varken åtgärda det, diskutera det, eller göra något åt det. Blumer menar även att om man ser till detta så är det viktigt att diskutera hur sociala problem uppstår och denna diskussion har ignorerats av forskare. Det är därför viktigt för forskaren att studera de kollektiva definitionsprocesser som ger vissa förhållanden, status som sociala problem (d.v.s. existerande, skadliga och möjliga att åtgärda) (Blumer 1971:301).

För att ett socialt problem ska bli legitimerat, krävs det enligt Blumer att det sociala problemet får bekräftelse, han påpekar att denna process sker i olika typer av medier, som press, kyrkan, skolan, medborgarrätsorganisationer och lagstiftande kammare. Om ett socialt problem inte bär certifieringen av respektabilitet som krävs för inträde till dessa arenor, finns det ingen möjlighet till att det kan klassas som ett socialt problem (Blumer 1971:303).

4.2. Varför symbolisk interaktionism i studien?

Vi tror att individer och grupper som ska hantera ett fenomen som t ex olaga förföljelse, gör, precis som teorin säger, sin egen tolkning av situationen.

Blumer skriver även i sin bok att den symboliska interaktionismen passar bra in när man genomför intervjustudier (Blumer 1986:50).

4.3. Outsiders och moraliska entreprenörer

Den amerikanska sociologen Howard S. Beckers (Beckers 1997:1) begrepp ”outsiders” finns inte bara på en individuell nivå. Man ifrågasätter inte bara vem som blir avvikare utan även hur det går till när ett fenomen blir ett socialt problem. Detta är viktigt i den kriminologiska forskningen gällande kriminalisering. Becker menar att alla sociala grupper sätter sociala regler och normer för vad som kan anses vara korrekt och vilka beteenden som kan ses som felaktiga eller avvikande (Becker 1997:1). Vidare skiljer Becker på avvikare och de som begår t.ex. trafikbrott. För att klassas som en äkta avvikare krävs det att man ska ha begått ett brott som skadar en annan person ordentligt t.ex. mord, våldtäkt osv.(Becker 1997:3). Vidare är det viktigt att ha i åtanke att olika sociala grupper anser olika beteenden vara avvikande. Detta kan skapa problem då olika bakgrunder i samma samhälle kan se ett beteende på olika sätt (Becker 1997:15).

Ett beteende som ses som avvikande blir oftast kriminaliserat och Becker menar att kriminaliseringen av ett avvikande och oönskat beteende sker oftast mot de som inte har någon makt och därför inget att säga till om. Det är alltså de individer med mest social makt som har tillfället att kriminalisera vissa oönskade beteenden (Becker 1997:15). Vidare menar Becker att lösningen på kriminella beteenden letar man oftast efter i strafflagstiftningen. De beteenden som är oönskade lagstiftas det emot av makthavares ideologi och om de ser ett beteende som ett socialt problem måste det bekämpas (Becker 1997:16). Begreppet moraliska entreprenörer som nämns av Becker, innebär att det finns grupper av individer som vill ha

ordning och reda med hjälp av regler. De sätter standarden för vad som ska anses vara moralisk och korrekt (Becker 1997:152).

4.4. Varför outsiders och moraliska entreprenörer i studien?

Som skrivet ovan så menar Becker (Becker 1997:16) att många makthavare ser lösningen på brottsligheten i straffrättslagen. Ett oönskat beteende kriminaliseras för att det inte anses passa in i vårt samhälle. Vi anser att detta är relevant för uppsatsen då frågan om varför det skett en kriminalisering är en viktig punkt. Även hans begrepp outsiders (Becker 1997:1) och moraliska entreprenörer (Becker 1997:152) är viktigt då olaga förföljelse rör sig om något som ses som ett avvikande beteende som inte är önskvärt i samhället och som bryter mot våra sociala normer, de som utövar detta beteende blir outsiders, medan de som avgör om detta är ett avvikande beteende, är moraliska entreprenörer då det är dem som sätter regler och ser till att satta regler följs.

5. Metod

5.1. Urval och bortfall

I denna studie har vi använt oss av ett subjektivt urval, vilket innebär att intervjupersonerna har handplockats inför undersökningen för att besvara våra frågeställningar. Enligt Denscombe är detta urval ett väldigt bra tillvägagångssätt, eftersom det är väldigt troligt att dessa typer av intervjuer ger värdefulla data (Denscombe 2009:37).

Arbetet med detta startade med att vi försökte få tag på 14 intervjupersoner, detta visade sig vara svårt då kunskapen om olaga förföljelse inte är så stor inom polis- och åklagarmyndigheterna. Vi skickade då ut enkäter som vi senare valde att ta bort då personer som deltagit i enkäten var villiga att ställa upp på en intervju. Då kom vi efter gemensamma diskussioner fram till att vi enbart skulle fokusera oss på intervjuerna. Vi valde att inrikta oss på personer som arbetar vid kvinnojourer, polis- och åklagarmyndigheter runt om i Sverige.

De individer som blev tillfrågade att delta i intervjuer ställde alla upp och det har därför inte skett något bortfall. De svarade även på alla frågor som vi ställde.

5.2. Val av metod

Vi har valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer.

Anledningen till att vi valde att använda semistrukturerade intervjuer var det att vi var ute efter en mer djupgående intervju om ämnet olaga förföljelse, och vi ansåg att det inte gick att få detta genom att använda slutna intervjuer. Att ge intervjupersonerna chansen att svara mer öppet ansåg vi var en ypperlig möjlighet att få det djup som vi var ute efter.

Under arbetet med denna uppsats så har vi läst igenom några böcker som behandlar metodval, i en av dem stod det att en anledning till varför man väljer att använda sig av intervjuer, var när forskaren behöver få insikt i sådana saker som människors åsikter, uppfattningar och erfarenheter (Denscombe 2009:232). Detta ansåg vi stämde mycket bra när vi diskuterade vårt metodval, just för att vi var ute efter att undersöka fenomenet olaga förföljelse samt få en mer ingående förståelse för varför kunskapen om detta ämne verkar så liten, när det kommer till så pass viktiga myndigheter som polis och åklagare är.

Vid semistrukturerade intervjuer krävs det att man använder sig av en intervjuguide (Rosengren & Arvidson 2002:140). Vi studenter som arbetat med denna uppsats skrev tillsammans ihop en sådan som vi sedan utgick från under de intervjuer som vi genomförde. Vi tog även med utrymme för övriga frågor, samt att vi frågade informanterna om de själva hade något att tillägga som de kände att vi inte hade tagit med bland de frågor vi ställde.

5.3. Intervjuguide

Enligt Karin Widerberg, Professor vid Oslo universitet på Sociologiska institutionen och kulturgeografi, används intervjuguides som hjälpmedel vid intervjuer så man minimerar risken att köra fast (Widerberg 2002:68). Vi arbetade med tre stycken intervjuguideer, en för de som arbetar inom polisen, en för arbetande inom kvinnojouren samt en för jurister. Intervjuguiderna är utformade främst från de frågeställningar som vi har med avsikt att besvara i denna studie, samt att vi även tog med andra frågor som är relevanta för ämnet olaga förföljelse, detta för att täcka in så mycket som möjligt av området. Till sist så ställde vi i varje intervjuguide, frågan om de intervjuade hade något övrigt att tillägga som de själva ansåg att det var viktigt att det skulle finnas med i studien.

5.4. Semistrukturerade intervjuer

Vid dessa typer av intervjuer har intervjuaren en lista med färdiga frågor och ämnen som ska behandlas under intervjun. Som intervjuare måste man under semistrukturerade intervjuer vara förberedd på att vara flexibel när det gäller ordningsföljd samt att man lär låta den som blir intervjuad, utveckla sina idéer samt tala mer utförligt om de ämnen som tas upp. Svaren är öppna och man lägger vikten på den intervjuades synpunkter (Denscombe 2009:234).

5.5. Personliga intervjuer

Vi kommer att genomföra semistrukturerade intervjuer som kan klassas som personliga intervjuer.

Den personliga intervjun är den vanligaste formen av semistrukturerade intervjuer. Denna form innebär ett möte mellan en forskare och en informant. En fördel med just personliga intervjuer är att forskaren rätt enkelt kan kontrollera intervjun, man behöver enbart sätta sig in i en persons åsikter åt gången och kan på så sätt få ut väldigt relevant information. Det gör även transkriberingen av intervjun enklare, då man enbart behöver koncentrera sig på vad en

person säger (Denscombe 2009:235). En nackdel med personliga intervjuer är då att antalet synpunkter och åsikter som förekommer är begränsade för forskaren, detta bidrar till att man begränsar det antalet med röster som kan ha möjlighet att höras i studien (Denscombe 2009: 236).

5.6. Fördelar med intervjustudier

Av intervjuer får forskaren djupgående samt detaljerade data. Man kan utforska ämnet samt ställa följdfrågor. För att genomföra intervjuer krävs endast enkel utrustning och bygger till stor del på en förmåga att kunna konversera (Denscombe 2009: 267). Intervjuer är den mest flexibla metoden som finns för att samla in data. Forskaren kan även utveckla inriktningen på sin studie under tiden som man arbetar med den. Eftersom man med intervjupersonen tillsammans enats om den intervju som ska genomföras, medför detta att svarsfrekvensen blir högre än i andra studier.

5.7. Metodkritik

Det kan ta en väldigt lång tid att analysera de data man samlat in. Transkriberingen samt kodningen av det insamlade materialet är även det tidskrävande, så ett effektivt arbete är ett måste. Semistrukturerade intervjuer ger data som inte är förkodade samt att de har ett relativt öppet format. Det kan vara svårt att uppnå konsekvens samt objektivitet under intervjuer (Denscombe 2009: 268). De data som forskaren har samlat in, ses som unika på grund av den specifika kontexten samt de intervjupersoner som deltar i studien. Detta bidrar till en ogynnsam effekt när det gäller tillförlitligheten. De medel som används för att spela in intervjuerna kan i vissa fall hämma informanten. Man kan se intervjun som en överklig situation där man talar för "protokollet", vilket kan bidra till en skrämmande känsla för vissa personer.

5.8. Etiska aspekter

Etiken i forskning tar upp vad man som forskare får och inte får forska om. Etiken ser olika ut utifrån olika synvinklar. Vi har t.ex. den positivistiska synen där man anser att kan man forska om något så är det också tillåtet. Man ska inte blanda in moral i forskningssammanhang (Ejvergård 2009:148).

Vetenskapsrådet har listat fyra krav för att forskning ska kunna ses som etisk korrekt. Det första handlar om att man som forskare har ett informationskrav, d v s att informera de inblandade om forskningens syfte. Det har förklarats noga att denna uppsats ska användas i skolsyfte och att det handlar om att belysa fenomenet olaga förföljelse. Samt samtyckeskravet och konfidentialitetskravet är krav som ska uppfyllas. Deltagarna ska här kunna garanteras total anonymitet om de inte samtycker till något annat. Självklart har total anonymitets utlovats, undantagen är de individer som själva godkänt att de får citeras. Krav nummer fyra är nyttjandekravet, vilket vi i denna uppsats har använt oss av då det gäller citat.

Vi har varit tydliga med att fråga om vi får citera och även gett ett löfte om att de som citeras får godkänna citaten innan så att det inte blir felciterade (Vetenskapsrådet, 2002).

6. Resultat och analys

Vi har valt att presentera resultat och analys tillsammans. Varje frågeställning har fått en egen rubrik för att göra det lättare att följa med.

6.1 Hur går konstruktionen av ett socialt problem till?

Inledningsvis ska vi beskriva hurivida (och hur) olaga förföljelse konstrueras som ett socialt problem och även beskriva övergripande hur en sådan process går till.

Medias roll

Konstruktionen av ett socialt problem går enligt Andersson & Lundberg (2011:66) igenom flera nivåer och processer. Media är en av flera aktörer i konstruktionen av ett socialt problem. Det börjar med att man framför problemet och beskriver detta. Även Blumer (1971:303) delar denna åsikt och anser att ett socialt problem inte kan klassas som ett socialt problem, förrän det har fått utrymme i olika medier så att problemet legitimeras. G (polis) sa att:

Ja, och media har ju, nackdelen med media, media har ju ganska bra egenskaper men nackdelen är ju att det lätt ger känslan av att det är mycket värre. Frågar man någon som bor på annat håll än i Stockholm, så tror de flesta att det är mycket brott här helt enkelt, och att det är väldigt våldsamt på gatorna, det är. De flesta håller ju inte med som bor här. Så att det blir ju en mediabild.

I intervju med G (polis) framkom det att han ansåg att media kan ha en negativ effekt på synen på brottsligheten överlag. Detta framgick även i intervju med I (Kvinnojour). Hon ansåg att media kan skrämman kvinnor från att anmäla, då det rapporteras mycket i perioder om kvinnor som dödats av sina män alternativt f.d. män. Ett bra exempel på detta, menade hon, är Aftonbladets serie om våld mot kvinnor (Aftonbladet, 2009) där de tar upp 153 kvinnor som dödats av sina män. Efter denna serie så uppstod en fundering hos I (kvinnojour) om hur den påverkade anmälningsbenägenheten hos de kvinnor som utsätts för våld i hemmet. Aftonbladet har idag en pågående granskning av våld mot kvinnor som resulterat i att kvinnan dödas (Aftonbladet 2012). Becker (Becker 1997:1) menar på att normer och regler för vad som är accepterat ur samhällets synvinkel skapas i sociala interaktioner människor emellan. Media har en kapacitet att nå ut till massorna genom artiklar, det de

lägger sin fokus på är vad vi får ta del av och lyfter media fram ett beteende eller fenomen som problematiskt kan det konstrueras som ett socialt problem.

Lagstiftning

Nästa nivå är enligt Anderson & Lundberg (2011:66) att man lägger förslag på vad som kan förändras genom t.ex. lagstiftning. I intervjuerna med poliser, jurister och kvinnojouraktiva framkom det att det från deras håll funnits krav på strängare straffskalor på de brott som olaga förföljelse innefattar. I (kvinnojour) sa att:

Sen tror jag att påtryckning från både polis och åklagare om att det framkom fler och fler såna här brott, angavs i ehm.. Grov kvinnofridskränkning och så lades de ner i brist på bevis. Och då så ville man i stället.. och jag tror att då fanns det en frustration hos polisen när det inte fanns något man kunde sätta hårt emot hårt. Man tog upp de och så bakade man in det i grov kvinnofridskränkning. Men man hitta inge bevis och då lades det ner och sen plockades något annat bort.

Under åren 2006-2010 så genomförde Rikskriminalen ett uppdrag som gick ut på att utbilda poliser i ämnet våld i nära relationer, vilket resulterade i en handbok i ämnet. Här anser den intervjuade A (polis) att man fokuserade för mycket på hedersbegreppet vilket medförde att de övriga brotten av detta slag inte fick samma fokus. Om det uppstår problem i samhället skapas ett beroende av rättsväsen och polisen att de ska fixa problemet. Detta menar Christie (2005:20) kan skapa kriminalitet vilket måste bemötas via t.ex. kriminalisering av beteendet, i detta fall olaga förföljelse. Dock pekar Christie på att kriminalisering inte är den enda lösningen på konstruktionen av ett socialt problem (Christie 2005:22).

6.2 Olaga förföljelse enligt poliser, jurister och kvinnojouraktiva

Juridiskt perspektiv

Utifrån de intervjuer som utförts kan man se att en majoritet av de intervjuade har en delad uppfattning om vad olaga förföljelse är, och följer ett juridiskt perspektiv. E (Advokat) sa att:

Den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör misshandel eller försök till sådant brott som inte är ringa, olaga tvång, olaga hot, hemfridsbrott eller olaga intrång, ofredande, sexuellt ofredande, skadegörelse

eller försök till sådant brott, åverkan eller överträdelse av kontaktförbud, döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för olaga förföljelse till fängelse i högst fyra år.

Den gemensamma uppfattningen är att det rör sig om en gärningsperson som systematisk förföljer sitt offer, där handlingen sker vid upprepade tillfällen och ibland mer intensivt. Handlingen uppfattas som negativ och är oönskad från offrets sida, oftast upplevs det som skrämmande och kränkande. Uppfattningen överensstämmer med den definition som forskare och tidigare studier använt sig av för att förklara begreppet olaga förföljelse (Brottsförebygganderådet, 2006). Samtidigt representerar dessa uppfattningar kring olaga förföljelse även de riktlinjer som finns för att kunna döma någon för brottet olaga förföljelse. Dock är definitionen enligt polisens hemsida, att brottet ska ha uppreprats minst två gånger (Polisen, 2012).

Lagen hävdar att ett brott klassas som olaga förföljelse förutsätter det nämligen att brottet ska ha uppreprats kontinuerligt och sammanhängande under en viss period. Detta kan ske på olika sätt, men utifrån intervjuerna handlar det oftast om att man via SMS, E-mail, telefonsamtal och även i vissa fall systematiskt förfölja sitt offer och utsätter dem för upprepade kränkningar. Även här finns det en tydlig samhörighet mellan intervju personernas svar och forskares delade uppfattningar rörande olaga förföljelse och hur fenomenet yttrar sig. För att kunna bli dömd för olaga förföljelse måste gärningspersonen upprepade gånger ha kränkt, skrämt, stört och utsatt offret för ovälkomna närmanden. Det behöver inte innebära att du fysiskt gör skada mot någon annan person eller är hotfull, utan det kan räcka med att du t.ex. gör upprepade påringningar på natten, skickar presenter, skickar SMS osv. Dock finns det fall där det förekommit fysiskt våld eller sexuella närmanden.

Skapa högre straffvärden

Det har framkommit under intervjuerna att lagen om olaga förföljelse innehåller flera brottsrubriceringar. Detta går i linje med den definition av lagen som tidigare diskuterats. Lagen är väldigt omfattande i det avseende att det är många brott som faller in under begreppet olaga förföljelse. Begår man upprepade gånger de brott som ingår i lagen (det vill säga skadegörelse eller försök till skadegörelse, misshandel eller försök till misshandel som inte är ringa, kvinnofridskränkning, fridskränkning, olaga tvång, olaga hot, hemfridsbrott,

sexuellt ofredande, ofredande, åverkan eller överträdelse av kontaktförbud) kan man dömas till fängelse i högst fyra år.

Åsikten bland respondenterna är att anledningen till den nya lagen om olaga förföljelse tillkom, är att tidigare lagar inte räckte till och det var inga höga straffvärden på dem enskilt. G (polis) sa att:

Ja, redan innan det kom så arbetade jag med, ja då var det ju andra brott som fick läggas under, då pratar man ju om brott som, öh ja, ofredande, olaga hot och sådant. Och då fanns det ju nånting, eller det finns kvar, grov fridskränkning, där jag i min grupp försökte få en del av det här som vi såg att förföljde människor, dömda under sånt, alltså att det var grov fridskränkning, men det lyckades inte. Det är så här att man såg ett stort behov faktiskt av det.

Slutsatsen som dras här är att rättsväsendet och polisen ville ha högre straffskala för detta brott. De intervjuade jurister, poliser och kvinnojoursaktiva är även av åsikten att det fanns ett behov av ökat stöd för brottsoffren, d v s de som utsatts för olaga förföljelse. De var tidigare inte tillräckligt skyddade då straffskalan innefattade böter och fängelse medan man nu enbart riskerar fängelse. Det krävdes en förstärkning av lagen vilket man fick av lagen olaga förföljelse. Som vi går in på djupare nedan rör det sig här om moraliska entreprenörer (Becker 1997:152). Politiker som kriminaliserat olaga förföljelse då det ses som ett avvikande beteende, rättsväsendet och polis vars arbetsuppgift är att se till att lagen kring detta följs annars ska gärningspersonen straffas.

Moraliska entreprenörer

Becker (Becker 1997:15) menar att kriminalisering sker på grund av att man vill stoppa något som ses som ett avvikande beteende. Det har tidigare funnits lagar för att förhindra en viss del av beteenden som kan kopplas till olaga förföljelse, men de har inte gett tillräckligt höga straff. Dock bör man även komma ihåg att det inom rättsväsendet, polis och bland kvinnojourer som jobbar med brottsoffer kommer att finnas krav på högre straff. Här kan man se till begreppet moraliska entreprenörer, d v s de som övervakar regler och de som sätter regler för vad som är ett icke avvikande (Becker 2006:135). Det framgick i intervju med G (polis) att tidigare lagar var väldigt olika varandra medan man nu, med den nya lagen, kan dömas för flera brott i ett vilket i sin tur ger ett straff på fängelse i högst 4 år. I intervjun med G (polis) framkom det vidare att straffet som delas ut för olaga förföljelse beror helt på hur

grova gärningar i sig är, ju grövre brott desto högre straff. Under en intervju med J (åklagare) framgick det även att om man åtalas för olaga förföljelse genom att man ska ha utfört skadegörelse, ofredande och misshandel så är det inte säkert att man döms för alla tre brotten. Lagen är ämnad att vara ett samlingsnamn som innefattar flera olika brott och rubriceras som ett då det kommer till domen.

6.3 Tolkningar av olaga förföljelse och gränsdragningar

Olaga förföljelse ses ofta som exempel på kvinnomisshandel. G (Polis) jämför olaga förföljelse med grov kvinnofridskränkning: ”Att grov kvinnofridskränkning är för att det är så pass vanligt, öh att man lever i destruktiva relationer. Så just det här ser jag inte som ett samhällsproblem men just för individer som drabbas är det fruktansvärt jobbigt.”

I intervjun med I (kvinnojour) påpekade hon att den som använder sig av internet för att trakassera en annan, aldrig får se konsekvenserna av det den skriver:

För även småbarn chattar ju med varann men jag menar det här med Facebook, MSN och det är vanliga SMS och det är allt möjligt och det är så lätt att skriva när du är arg och klicka på skicka. Och sen ser man inte, man ser inte konsekvensen av de man gjort.

Det verkar inte finnas tydliga gränser mellan olaga förföljelse och andra brott som t.ex. fridskränkning. Ingen av de intervjuade har kunnat förklara den stora skillnaden mellan tidigare lagar och olaga förföljelse förutom skillnaden i straffskalan.

Olaga förföljelse

I intervjun med G (polis) framkom det att denne har haft flera fall av just olaga förföljelse via Internet som då gick så pass långt att offret till slut tagit sitt eget liv. G tar även upp att den mobbing på pågår på Internet, kan i vissa fall leda till olaga förföljelse samt att de personer som sitter och skriver dessa saker inte alltid är medvetna om vilken typ av effekt deras beteende har på den person som utsätts för det. G sa att:

Internetstalking angränsar ju också till mobbing på Internet och därifrån finns det väldigt tragiska exempel på människor som har tagit livet av sig till och med och som har blivit hetsade till det mer eller mindre av såna som inte fattar

hur illa de gör en annan människa, det är ju så himla enkelt framför en dataskärm.

Även i intervjun med ena kvinnojouren och med en åklagare kom det fram att de ansåg att vi väldigt tidigt måste börja förebygga detta beteende då det redan nu är unga barn som förföljer varandra på Internet, via till exempel Facebook, MSN och samt via SMS. I (kvinnojour) sa:

Ja, det behövs mycket utbildning i det här. Och det kan man ju göra genom att informera ute på skolor och framförallt, om man säger, ja grundskolan, gymnasiet för att ju högre upp man kommer i åldern desto närmare kommer man ju ett lämplighetsintyg till körkort, och kan man då få reda på att detta är straffbelagt om man blir dömd och då kanske det inte är lämpligt att man har ett körkort om man blivit dömd för stalking.

H (kvinnojour) påpekade att just mäns våld mot kvinnor ses som ett arbete med låg status inom polisen, och att det är stora svårigheter med att finna personer som är villiga att arbeta med dessa fall. C (polis) sa att:

Skillnaden är att tidigare så utreddes varje brott för sig, men med den nya lagstiftningen så kan man se helheten och utreda brotten samlade, vilket kan innebära ett högre straffvärde. Det nya brottet är framtaget med fridskränkingsbrotten som är grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning, som förebild. Skillnaden i jämförelse med grov kvinnofridskränkning är att brottet olaga förföljelse är könsneutralt. Både män och kvinnor kan dömas för det. Det finns inte heller krav på att det ska ha funnits någon relation mellan brottsoffer och gärningsman.

I en av intervjuerna med H (kvinnojour) framkom det att polisen i den staden förut utbildade sina anställda om problematiken med mäns våld mot kvinnor gemensamt med kvinnojouren samt socialtjänsten men att de nu har slutat med denna gemensamma utbildning, det framkom dock inte av vilken anledning detta samarbete avbröts. H nämner även att det fortfarande sker att polisaspiranter besöker kvinnojouren för att lära sig mer om hur arbetet fungerar men att det inte är någonting som sker som en del av deras arbete, utan är mer en frivillig aktion från aspiranternas sida. En av de intervjuade poliserna svarade:

Inte minst behöver vi som Polismyndighet bli bättre i att bemöta utsatta, säkra bevisning, stötta utsatta så att de håller och orkar igenom hela rättsprocessen och göra vad vi kan som myndighet så att de ska känna att de inte är helt utlämnade, i den oerhört påfrestande situation de befinner sig.

Här verkar önsknigen om ökad utbildning vara inriktad främst på offerfrågan, och denna polis anser även att kriminalvården bör få mer utbildning för att ha möjlighet att förhindra att de dömda inte kan fortsätta med sina förföljerser efter att de blivit dömda, med detta menas att de dömda har tillgång till Internet inne på anstalten och på så sätt kan förfölja sina offer.

Kompetensen inom området blir ifrågasatt av ett flertal intervjupersoner vilket hör ihop med att kunskapen inom området ses som begränsad. Eftersom lagstiftningen rörande olaga förföljelse är relativt ny, så finns det naturligt inte mycket kunskap inom området. Samtidigt utgör denna brist på kunskap en paradox när det kommer till att öka stödet för dem drabbade eftersom det rimligtvis inte borde gå att ge stöd åt något som man inte helt klart vet vad det är.

Gällande typen av gärningsman sa H (kvinnojour) att:

Ofta är det ju jättestark kärlek och förälskelse från början, han förstår en på ett sätt som ingen annan har gjort, han är väldigt go och omtänksam och verkligen jättemysig, många berättar det, och sen ur denna värme så kommer den här isoleringen, han ska ha henne helt för sig själv, hon får inte ha kompisar, vänner eller någon annan än honom

B (polis) sa att:

Ehhh vi har ju de som är "besatta slash förälskade" i sitt offer. Som aldrig skulle komma på tanken att vilja göra sitt offer illa, men saknar förmågan att se att deras enträgna uppvaktning är ett sätt att göra offret illa på. Oftast mot kändisar, men även mot tillexempel obesvarad ungdomskärlek.

Detta överensstämmer med Blumer (1986:2) symboliska interaktionism som säger att människors agerande kan förklaras genom vilken betydelse objektet, människan i detta fall, har för personer.

Ur ett gärningsmannas perspektiv så handlar det om att man uppvaktar en individ som blir offer då individen känner sig kränkt av uppvaktningen. Offret finner stöd i lagstiftningen, och rättsväsendet och polis tolkar det som oönskad uppvaktning. Charon (1992:79) menar att de signifikanta andra som vi har runt oss, i detta fall menas människor som är av stor betydelse för personen, kan få en gärningsperson att se sig själv som icke skyldig till brottet. Även fast gärningspersonen från början är medveten om de brott den har begått, så kan de signifikanta andras tro om att gärningspersonen inte har begått brottet, medföra att deras sanning till sist blir gärningspersonens sanning.

7. Slutsats/Avslutande diskussion

Det kan konstateras att bland de som intervjuats, finns det en samstämmig uppfattning om vad olaga förföljelse innebär. Men hur olaga förföljelse, om möjligt, ska förebyggas är inte helt självklart. Ett flertal av de intervjuade ansåg att det inte går att förebygga dessa typer av brott då det inte finns några specifika detaljer att gå efter, det kan enligt vissa av de intervjuade vara vem som helst som begår brotten och det kan vara vem som helst som blir utsatt för dem. När det gäller olaga förföljelse som sker på internet var uppfattningen hos alla de intervjuade att det var väldigt problematiskt att få fram uppgifter över vem det är som begått brotten då det är väldigt lätt att vara anonym på internet, vilket medför att det är väldigt svårt att arbeta förebyggande. Däremot så framkommer det på polisens hemsida att upprepningen av brottet endast behöver ha skett två gånger för att räknas som olaga förföljelse. Vi anser att det finns en klar definition av vad olaga förföljelse är men inte angående vad som kan räknas som ett upprepat beteende.

Anledningen till att detta brott blivit kriminaliserat är enligt alla intervjuade, att det behövdes mer stöd för offret och en hårdare strafflagsstiftning. Detta finner stöd i Beckers resonemang om att sociala grupper med hög status (Polis, jurister osv.) är moraliska entreprenörer, d v s de är dem som skapar regler och lagar och ser till att de följs. Huruvida högre straffskala är lösningen ställer vi oss frågande till. Anledningen till att vi ifrågasätter detta är Christies (2005) resonemang om att det finns andra alternativ när man ska bemöta ett problem förutom att lagstifta emot det.

En majoritet av de intervjuade poliser och jurister ville inte kalla olaga förföljelse för ett socialt problem då detta anses vara mer på individnivå. Vi har i vår diskussion ifrågasatt hur rättsväsendet och polisen kan bedöma detta som på individnivå då det enligt vår och även kvinnojoursaktivitas uppfattning får konsekvenser för offret på så sätt att han/hon blir förföljd vilket i sin tur kan leda till att offret inte längre kan sköta sitt arbete och därför sjukskrivs och det kostar då skattepengar. Då samhället till slut kan drabbas av konsekvenserna som olaga förföljelse kan orsaka, så bör man se detta som ett socialt problem. Om man enbart ser till offret förstår vi att det inte är självklart att det kan klassas som ett socialt problem, men om man ser till övriga konsekvenser det skapar är det inte lika självklart. Kvinnojourerna ser detta ur offrets synvinkel och anser absolut att det bör klassas som ett socialt problem, medan jurister och poliser är mer osäkra. I början av denna uppsats trodde vi att detta självklart sågs som ett socialt problem då man lagstiftat mot det.

Man bör även se till de konsekvenser detta kan få för offret. Här kan vi i och med de resultat som framkommit, dra slutsatsen att för att komma längre i arbetet med olaga förföljelse och öka förståelsen för konsekvenserna i samhället, krävs utbildning om offer och gärningsman-problematik och utbildning om gränsdragningar: t ex när det kan klassas som olaga förföljelse och inte ”bara” trakasserier. Utbildningen behövs inte bara inom polisen utan även för andra involverade parter i samhället.

Att hantera ett beteende som ses som avvikande genom kriminalisering och att enbart ha fängelsestraff som lösning ställer vi oss frågande till. Det som konstrueras som ett avvikande beteende kan ses som ett hot eller en fara för att sociala föreskrifter rubbas, men det är ingen självklarhet i vårt tycke att högre straffskalor är lösningen.

Den sociala konstruktivismen menar att ett avvikande beteende blir kriminaliserat när det ses som farligt av de personer som innehar makten i samhället, så kallade moraliska entreprenörer (Becker 1997:15). Vi tror att det i fallet med olaga förföljelse är precis detta som har skett. Problemet anses ha blivit större och uppfattningen är att det uppkommit fler fall och det inte funnits tillräckligt med kunskap om hur samhället ska agera mot dessa brott. Att då införa en lag om just olaga förföljelse är enligt detta perspektiv en naturlig konsekvens. Nu kan samhället anses agera snabbare och med mer kunskap i framtiden, ge dem som utsätts för dessa brott tidig hjälp samt att ge gärningspersonerna det straff som de ska ha.

Att media kan påverka rädslan för att anmäla, anser vi är ett rimligt antagande då media har en tendens att under perioder lyfta fram vissa brott mer än andra. Som nämns i analysen har aftonbladet tidigare publicerat bildserier och skrivit information om 153 enskilda kvinnors öde då de dödades av sina män. Detta ser vi absolut som en orsak till rädsla bland kvinnor som utsätts för våld av sina män eller ex-män, vilket kan leda till att de därför inte anmäler brottet. Sådana artikelsier kan orsaka en moralpanik som ökar rädslan för att utsättas för dessa brott, och vi ställer oss frågande till huruvida det är bra eller dåligt med denna typ av medierapportering. Dock är det viktigt här att skilja på olaga förföljelse och våld i hemmet då det inte alla gånger anmäls som olaga förföljelse eller så kan det inte klassas som olaga förföljelse enligt gällande lag. Vi vet däremot inte hur det i framtiden kommer att se ut inom detta område. När lagen blivit mer etablerat kan det tänkas att anmälningsbenägenheten på just olaga förföljelse ökar då det ofta rör sig om upprepade trakasserier, misshandel m.m.

Det är tydligt att det är ett stort problem på individnivå, vilket givetvis spelar en stor roll, men vi ställer oss frågande till varför det inte klassas som ett socialt problem, för här kommer frågan om vad brottet olaga förföljelse kan skapa för problem för samhället i stort, inte bara för de personer som blir utsatta för brotten. Det är för tidigt att säga om olaga förföljelse så småningom kommer att klassas som ett socialt problem, här anser vi att man kan bedriva denna forskning vidare för att då se om det finns några skillnader i åsikterna om detta. När lagen om olaga förföljelse blivit mer etablerad i samhället, kan vi genomföra en mer ingående forskning om det är ett socialt problem eller inte, men för tillfället är lagen, som det tidigare påpekats, alldeles för nystiftad. Att det råder skillnader i uppfattningen om att det är ett socialt problem blev tydligt under de intervjuer som genomfördes, till detta har vi ingen förklaring mer än att det beror på den personliga uppfattningen av brottet enligt de intervjuade. Man bör däremot ha i baktanke att media konstruerar sociala problem genom sin rapportering.

Gränsen mellan relationsproblem och olaga förföljelse är väldigt otydlig då det i, majoriteten, av fallen rör sig om upprepade handlingar. Dock gör lagen om olaga förföljelse att det inte längre finns krav på att det ska finnas en relation mellan offer och gärningsman, vilket det med kvinnofridskränkning tidigare gjort. Gällande gärningsmännen verkar det inte finnas några definitiva kopplingar emellan vem som begår olaga förföljelse. De kan alla drivas av olika motiv. Däremot verkar den största uppfattningen bland de intervjuade vara att det oftast rör sig om kärlek som resulterar i besatthet.

Enligt Charon (1992) utför människor olika gärningar för att skicka signaler till andra, med dessa handlingar vill personen tala om vad vi kan, tror, känner samt har för avsikter med den aktuella handlingen (Charon 1992:45). När det gäller gärningspersoner så är det viktigt att vi försöker förstå att vissa av de människor som begår brott som olaga förföljelse kanske inte riktigt förstår, från start, att det handlar om en olaglig handling. Att den kärlek de känner mot offret ofta resulterar i besatthet är nog ingenting som de kan veta från början. Detta kan sedan knytas till Charons begrepp om signifikanta andra (Charon 1992:79), att det som personens närstående tror om en, till slut blir ens egen sanning, detta kan medföra att gärningspersonen får uppfattningen om att brottet som man anklagas för inte stämmer. Detta tror vi att det kan resultera i att gärningspersonen kan komma att begå samma typer av brott igen, eftersom denne lever med uppfattningen om att inget fel har begåtts.

7.1. Slutord

När vi påbörjade denna studie, antog vi att olaga förföljelse sågs som ett växande socialt problem då det lagstiftades emot det. Resultaten vi fick gällande detta var förvånande då det inte alls var självklart. Även att kunskapen gällande lagen inte alls är lika utbredd som vi först antagit förvånade oss. Det var svårt att hitta personer som ville ställa upp på intervju då de inte ansåg sig sitta på den kunskapen vi var ute efter.

Att media har en stor roll i definitionsprocessen var något vi inte planerat att ta upp, men det kom fram i vissa intervjuer och kändes intressant att ta med. Hur en definitionsprocess går till är något vi lärt oss och att medierapportering har både för- och nackdelar. Mycket av det som framkom i intervjuerna handlade om de lagar som olaga förföljelse växt fram ifrån, olika typer av fridskränkning. Det finns begränsad information av olaga förföljelse ur ett svenskt perspektiv, vilket gjorde detta till en utmaning. Vi finner det även lite förvånande att man kan lagstifta inom ett område där det inte finns full kunskap.

För att bedriva framtida forskning inom området krävs enligt oss en mer tydlig definition av vad ett upprepat beteende är, en mer utbredd statistik och mer generell kunskap om just olaga förföljelse. Så om några år när detta finns tillgängligt, tror vi att man kan genomföra en större undersökning där mer tydliga resultat kommer att framkomma, då vi tror att kunskapen om olaga förföljelse kommer att öka ju längre tiden går vilket medför ett bättre forskningsunderlag.

8. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att genom semistrukturerade intervjuer med jurister, poliser och kvinnojoursaktiva, analysera och utreda fenomenet olaga förföljelse.

Utifrån de frågeställningar uppsatsen utgått ifrån kan dessa resultat redovisas: Det finns en relativt tydligt definition av vad olaga förföljelse är, både bland de intervjuade och i den lästa litteraturen, men gällande vad ett upprepat beteende är går åsikterna isär. Det finns inte heller några nedskrivna riktlinjer för hur många gånger som krävs för att det ska klassas som ett upprepat beteende.

Vidare kan vi konstatera att kriminaliseringen av olaga förföljelse, enligt de intervjuades åsikter, är en följd av att tidigare lagar inte riktigt räckte till och många fall lades ned i brist på bevis, även att det fanns krav på ökat stöd för brottsoffren och för en strängare straffskala. Detta krav kom ifrån Polis, jurister och kvinnojoursaktiva, vilket går hand i hand med betydelsen av Beckers begrepp moraliska entreprenörer. Kriminaliseringen i sig finner stöd i Beckers teori, då han menade att konsekvenserna av ett oönskat beteende klassas som avvikande och man bör kunna agera snabbt mot det, vilket man kan i och med lagstiftningar. Som nämns i diskussionen ifrågasätter vi om kriminaliseringen verkligen är den bästa utvägen för detta fenomen då vi inte funnit bevis på att straffet är avskräckande.

Angående frågan vi hade om huruvida olaga förföljelse kan ses som ett socialt problem är fortfarande oklart då uppfattningarna om detta går isär. De som anser att olaga förföljelse är ett socialt problem verkar vara de som arbetar enbart med offren, det vill säga kvinnojoursaktiva. De intervjuade poliser och jurister har en delad uppfattning om att detta inte kan klassas som ett socialt problem då det enligt dem ligger på individnivå.

Vi kan utifrån de åsikter som framkommit i två av intervjuerna, med en polis och en kvinnojoursaktiv, tolka att de anser att media är med och konstruerar sociala problem som sedan kan bli en moralpanik. Med detta menar de att media kan lyfta fram t.ex. ett brott som ett problem och de definierar då vad detta brott är. Detta kan i sin tur påverka rättsväsendet på så sätt att de måste agera genom att, i detta fall, lagstifta emot det. Åsikten om att gärningspersonen drivs av kärlek som övergått till besatthet, finner

sitt stöd i Blumers teori då gärningspersonen ser offret som ett objekt som tillhör denne.

9. Referenser

9.1. Elektroniska källor

- Aftonbladet (2009), 153 kvinnor dödade – av sina män, *Aftonbladet*, Publicerat: 2009-05-04, Hämtad: 2012-05-10, Webadress: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/dodadekvinnor/arkiv/article11801483.ab>
- Aftonbladet (2012), Dödade kvinnor, *Aftonbladet*, Publicerat: Pågående granskning, Hämtad: 2012-05-30, Webadress: <http://dodadekvinnor.aftonbladet.se/>
- Bocij, P. (2003), Victims of cyber stalking: *An exploratory study of harassment perpetrated via the internet*. First Monday. Volume 8, Number 10.
- Polisen (2012), Utsatt för olaga förföljelse eller stalkning, Polisen, Publicerat: 2012-04-02, Hämtad: 2012-05-24, Webadress: <http://www.polisen.se/sv/Utsatt-for-brott/Olika-typer-av-brott/Stalkningolaga-forfoljelse/>
- Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer, inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.

9.2. Tryckta källor

- Andersson, B & Lundberg, M (2001) Kvinnomisshandel som kunskapsfält I: Åkerström, M & Sahlin I (Red.) *Det motspänstiga offret* (s. 63-91). Lund: Studentlitteratur
- Becker, H. (1997), *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Simon and Schuster INC.
- Belfrage, H. & Strand, S. (2009) *Polisiära bedömningar och åtgärder vid stalking. Ett utvecklingsprojekt i Södertörn och Kalmar län*. Sundsvall: Rättspsykiatriska regionkliniken.
- Blumer, H (1971) Social problems as collective behavior. *Social problems*, vol. 18, nr 3, s 298-306.
- Blumer, H. (1986) Symbolic interactionism. *Perspective and method*. Univ. California P, UK.
- Brottsförebyggande rådet. (2006) *Stalkning i Sverige Omfattning och åtgärder*. Rapport 2006:3.
- Budd, T & Mattinson, J. (2000) the extent and nature of stalking: *findings from the 1998 British Crime Survey*.

- Charon, J M. (1992). *Symbolic interactionism. An introduction, An Interpretation, An Integration*. London. Prentice Hall.
- Christie, N (2005) *Lagom mycket kriminalitet*. Stockholm: Natur och kultur
- D'Ovidio, R & Doyle, J. (2003) "A study on cyber stalking: Understanding Investigative Hurdles." *The FBI Law Enforcement Bulletin*. Upplaga 72. United States Department of Justice.
- Denscombe, M. (2009) *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Dunkels, E. (2009) *Vad gör unga på nätet?* Gleerups Utbildning.
- Ejvegård, R. (2009) *Vetenskaplig metod*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Emerson, R. M, Ferris, K. O & Gardner. (1998) *On Being Stalked*. University of California Press.
- Meloy, J.R., & Gothard, S. (1995) a demographic and clinical comparison of obsessional followers and offenders with mental disorders. *American Journal of Psychiatry*, 152, 258-263.
- Rikspolisstyrelsen (2011) *Ny Lagstiftning förbättrar skydd mot stalking*. Stockholm.
- Roberts, L. (2008) Jurisdictional and definitional concerns with computer-mediated interpersonal crimes: *An Analysis on Cyber Stalking*. *International Journal of Cyber Criminology*.
- Rosenfeld, B. (2004) *Violence risk factors in stalking and obsessional harassment. A Review and Preliminary Meta-Analysis*.
- Rosengren, K.E. & Arvidson, J. (2002) *Sociologisk metod*. 5 uppl., Liber AB.
- Spitzberg, B. H. (2002) the tactical topography of stalking victimization and management. *Trauma, Violence and Abuse*. San Diego State University.
- Tjaden, P & Thoennes, N. (1998) *Stalking in America: Findings From the National Violence Against Women Survey*. National Institute of Justice.
- Trost, J & Levin, I (2010) *Att förstå vardagen: med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*, Lund: Studentlitteratur
- Wall, D. (2001) *Crime and the internet*. England: Routledge.
- Widerberg, K (2002), *Kvalitativ forskning i praktiken*, Lund: Studentlitteratur.

10. Bilagor

10.1. Bilaga 1: Intervju med polis

1. Vad jobbar du med?
2. Är du bekant med fenomenet stalking? (När kom just begreppet stalking till din kännedom, vad begreppet innebär, vad för typer av stalking finns det, Klassas de med olika allvarlighetsgrad som andra brott)
3. Ser du olaga förföljelse som ett socialt problem?
4. Behövs det mer utbildning inom området?
5. Vad anser du om cyberstalking?
6. Vad är cyberstalkingens omfattning och hur åtgärdas detta?
7. Hur arbetar man förebyggande mot stalking? Går det överhuvudtaget?
8. Kan man som privatperson eller kändis förebygga att bli utsatt för stalking?
9. Berätta om din erfarenhet av något/några fall av stalking. Positivt/negativt...?"
10. Finns det några gemensamma mönster för gärningsmän som stalkar?
11. Varför tror du att det blev en kriminalisering av stalking 2011? (finns det någon känd anledning, räckte inte den tidigare lagen till, har det enligt dig skett en ökning av förföljelse fall som kan ha påverkat)
12. Hur går ni till väga när det kommer in ett fall med en individ som utsatts för stalking?
13. Skulle du säga att ni har tillräckligt med kunskap om stalking? (offer, gärningsman, tillvägagångssätt)
14. Finns det något vi inte tagit upp som du tycker är viktigt att nämna angående stalking?

10.2. Bilaga 2: Intervju med Kvinnojour

1. Vad jobbar du med?
2. Är du bekant med fenomenet stalking? (När kom just begreppet stalking till din kännedom, vad begreppet innebär, vad för typer av stalking det finns)
3. Ser du olaga förföljelse som ett socialt problem?
4. Behövs det mer utbildning inom området?
5. Vad anser du om cyberstalking?
6. Hur arbetar man förebyggande mot stalking? Går det överhuvudtaget?
7. Kan man som privatperson eller kändis förebygga att bli utsatt för stalking?
8. Berätta om din erfarenhet av något/några fall av stalking. Positivt/negativt...?"
9. Finns det några gemensamma mönster för gärningsmän som stalkar?
10. Varför tror du att det blev en kriminalisering av stalking 2011? (finns det någon känd anledning, räckte inte den tidigare lagen till)
11. Hur går ni till väga när det kommer in ett fall med en individ som utsatts för stalking?
12. Skulle du säga att ni har tillräckligt med kunskap om stalking? (offer, gärningsman, tillvägagångssätt)
13. Finns det något vi inte tagit upp som du tycker är viktigt att nämna angående stalking?

10.3. Bilaga 3: Intervju med jurist

1. Vad är din befattning? (Hur länge har du jobbat som advokat? Har fältet förändrats sen du startade, har det enligt dig skett en ökad brottslighet överlag?)
2. Är du bekant med fenomenet stalking? (När kom just begreppet stalking till din kännedom, vad begreppet innebär, hur skiljer sig stalking från tidigare lagar inom samma område, vad finns det för typer av stalking, Klassas de med olika allvarlighetsgrad som andra brott)
3. Vilka skillnader finns i den nya lagen om stalking i jämförelse med de lagar som tidigare fanns?
4. Hur ser statistiken ut inom detta område? Antalet anmälningar, domar osv.
5. Vilka rättsliga påföljder finns? Vilka straff kan delas ut?
6. Ser du olaga förföljelse som ett socialt problem?
7. Behövs det mer utbildning inom området?
8. Vad anser du om internet-stalking? Hur lyder lagen om just stalking på internet?
9. Vad finns det för kunskap om just internet stalking? Vad är cyberstalkingens omfattning och hur åtgärdas detta.
10. Hur arbetar man förebyggande mot stalking? Går det överhuvudtaget?
11. Berätta om din erfarenhet av något/några fall av stalking. Positivt/negativt...?
12. Finns det några gemensamma mönster för gärningsmän som stalkar?
13. Varför tror du att det blev en kriminalisering av stalking 2011? (finns det någon känd anledning, räckte inte den tidigare lagen till, har det enligt dig skett en ökning av förföljelse fall som kan ha påverkat)
14. Kan man som privatperson eller kändis förebygga att bli utsatt för stalking? (undvika sidor på internet, undvika att lämna ut uppgifter)
15. Finns det något vi inte tagit upp som du tycker är viktigt att nämna angående stalking?